

3. *La cultura en el context de la política municipal.*

Sovint es parla del paper transversal de la cultura i de la necessitat de no separar-la d'altres activitats socials. De fet, una consideració acceptada per tothom, malgrat que no sempre formi part de les pràctiques de gestió, assenyala que la gestió de la cultura és indissociable del conjunt de la gestió pública en la mesura que li confereix el denominador comú dels valors i la superestructura ideològica.

Cal repassar, per tant, alguns dels elements que posen en contacte el món de la cultura amb altres factors socials.

Cultura i educació.

L'assoliment dels objectius de la democratització cultural no serà possible sense integrar en una mateixa concepció estratègica les polítiques culturals i educatives.

L'ensenyament, tant en la vessant essencialment instructiva, com en les seves funcions d'educació dels hàbits i pautes de comportament social és l'espai natural que, conjuntament amb l'entorn familiar més proper, incideix de manera més directa en la formació dels futurs ciutadans i ciutadanes.

L'impacte i la responsabilitat de les polítiques i programes escolars en la formació de la sensibilitat artística, el desenvolupament de la cultura política i el coneixement interactiu del món científic i tècnic d'infants i joves és, des de tots els punts de vista, fonamental. I les polítiques culturals queden, en el terreny de la formació bàsica, sotmeses a una consideració secundària que desmitifica el paper que sovint li hem volgut atorgar.

El mapa de competències educatives sotmet els ajuntaments a un paper de segon ordre en l'elaboració de programes curriculars i en la gestió de les polítiques d'ensenyament. Malgrat aquest condicionant, hi ha alguns aspectes als quals cal adreçar esforços intensos.

- 1. La relació entre els programes escolars i el món complex de la ciutat, la seva història, els seus serveis i les seves característiques úniques com a espai de creació de futurs ciutadans i ciutadanes.*
- 2. La creació d'un espai de reflexió, formació i reciclatge global per a mestres, educadors i professionals de la gestió cultural, on sigui possible elaborar les propostes de renovació pedagògica que permetin vincular amb eficàcia els programes educatius i culturals*

D'aquesta relació, sorgirà en el futur una política cultural capaç d'exercir el seu paper regulador d'intercanvis creatius i de millorar la seva capacitat d'atraure les majories.

Cultura i esport

El món de l'esport té actualment un atractiu social indiscutible. Ho afavoreix, probablement, un desplegament publicitari molt important i l'adopció de mecanismes de tot tipus que han permès transformar la competició esportiva en espectacles de masses.

Però més enllà de les especificitats de l'esport d'alta competició i dels beneficis de la pràctica esportiva regular, hi ha un aspecte que cal tenir en compte des del punt de vista de la cultura. L'esport és probablement la pràctica individual més socialitzadora i afecta de manera decisiva aspectes de l'educació popular.

A través de l'esport, i especialment del que s'ha optat per anomenar "esport per a tothom", molts nens i nenes, joves i adults generen o retroben espais de relació col·lectiva. Espais que són la base potencial d'activitats culturals i sòcio-culturals.

L'experiència cultural pot aportar a la pràctica i la gestió esportiva una major capacitat per desdramatitzar els aspectes negatius de la competitivitat i un major impacte pedagògic en els esportistes. El món de l'esport, pel seu costat, pot facilitar a la gestió cultural una major experiència en la creació de programes massius i una major seducció en el seu plantejament.

Cultura i sòcio-cultura

Democratitzar els hàbits culturals i ampliar el nombre de ciutadans i ciutadanes que creen, produeixen, usen o consumeixen productes culturals ens obliga a treballar en dues direccions que sovint tenen comportaments contradictoris.

D'una banda, cal respondre al joc de la demanda i l'oferta d'elements singulars, estimulant la capacitat creativa dels artistes i programant activitats de gran interès i especificitat cultural.

Cal dissenyar programes de formació especialitzada. Cal, igualment, atendre les aportacions teòriques dels intel·lectuals, difondre les innovacions tecnològiques i científiques i debatre les qüestions que expliquen el comportament de la nostra societat. Aquests elements s'adrecen als ciutadans i ciutadanes i inciten pautes de conducta essencialment individuals amb l'objectiu de provocar dinàmiques col·lectives.

Dissortadament els receptors reals d'aquestes propostes són una minoria, per la qual cosa cal dissenyar, a més, altres programes d'igual vàlua i dignitat, pensats en termes més socials i amb una alta preocupació pedagògica, per tal d'estendre els objectius i els continguts de les dinàmiques culturals. Per lògica es tracta de programes més estesos pel territori, de menor intensitat i risc formal i conceptual, més interessats en els processos participatius, i amb una preocupació més gran per fomentar el diàleg i els aprenentatges dirigits o autorealitzats.

En qualsevol cas, el conjunt de les dinàmiques utilitzades per tal d'apropar i introduir cada cop més ciutadans i ciutadanes en la creació, la producció i l'ús lliure de productes culturals no és sinó una estratègia més de les polítiques culturals.

La sòcio-cultura és, doncs, un instrument i una metodologia de la qual es dota la política cultural per aconseguir amb major eficàcia els seus objectius.

Cultura i lleure

L'increment del temps lliure esdevé una de les principals característiques de la societat moderna. Temps lliure a diferents nivells, però en general temps lliure que els homes i dones dediquen a activitats que incorporen una nova dimensió de l'oci. Més enllà de l'associacionisme tradicional, del consum cultural i artístic, la pràctica esportiva o de l'exercici individual o col·lectiu dels hobbies personals, cada cop més s'estenen un seguit d'activitats que sense ser-ho estrictament comporten valors culturals.

S'estèn igualment un nou tipus d'activitat organitzada al voltant de complexos lúdico-comercials tals com els parcs temàtics, o de petites i no tan petites "botigues" especialitzades en ofertes d'oci individual o col·lectiu.

Tot plegat configura un paisatge nou que canalitza de manera diferent les demandes a la vegada que en crea de noves.

La política cultural ha de tenir present aquests nous llenguatges i ha d'intervenir-hi, especialment perquè configuren un nou sistema de transmissió de valors i pautes de comportament i socialització.

Cultura i serveis socials

A ningú no se li escapa que el pes específic dels programes d'assistència social és molt important. Fins i tot cal afirmar amb contundència que les polítiques culturals basades en el principi de la democratització han de cercar els seus referents estratègics i la seva legitimitat final en una bona cobertura dels drets socials inherents a una societat que proclama l'Estat Social de Dret com a principi constitucional.

Dins d'aquest conjunt de drets, el desenvolupament extensiu de la cultura, com a bé col·lectiu, en configura un conjunt important però perifèric.

En l'ordre de prioritats que cada situació concreta estableix, el treball coordinat del conjunt de polítiques socials esdevé actualment un principi fonamental d'actuació i cal crear, per tant, vincles de relació estable i permanent entre els programes d'atenció social i els de desenvolupament cultural.

Cultura i franges d'edat

Per les seves implicacions educatives, les actuacions dirigides als infants tenen una especial significació. Els ajuntaments no poden defugir aquesta realitat per més que tots estem d'acord que el principal terreny d'intervenció pública sigui l'escola.

Tot i així, és difícil d'acotar el temps dels nens i les nenes en compartiments estancs, ja que la infantesa globalment esdevé un període educatiu, en el qual la receptivitat i la capacitat d'aprenentatge s'estén a cadascuna de les activitats que es realitzen; per això, tan important com el temps escolar, i al marge de la vida familiar, són els espais d'educació de la sociabilitat en el temps lliure.

L'escola juga un paper preeminent en la mesura que ocupa una part molt important del temps del nen. La seva influència en la creació d'hàbits i pautes de comportament és força destacat. Tot i així, el treball escolar està mediatitzat pel pes dels requeriments curriculars, que posen més èmfasi en els objectius de la instrucció que no pas en els de la formació integral. Des dels ajuntaments, per mitjà dels consells escolars o del tracte directe amb professors i mitjançant els programes de servei i renovació pedagògica, es pot realitzar una important tasca de vinculació dels projectes educatius a la realitat local.

Però, a més, les escoles estan immerses en un debat inacabat al voltant del paper que poden jugar les associacions de pares i sobre la rendibilitat extraescolar dels edificis escolars. Afortunadament, cada cop hi ha millors infraestructures i els engranatges dels consells escolars cada dia tenen més operativitat. Per aquestes raons ja comença a ser freqüent l'aparició d'ofertes d'activitat extraescolar plantejada des de la mateixa institució. Caldrà veure en el futur, i a resultes de la normalització que pugui aportar la LOGSE, quines noves possibilitats apareixen en aquest terreny.

La possibilitat d'organitzar serveis extraescolars a les escoles aprofitant els avantatges d'unes instal·lacions adequades, pensades per al barri per tal de variar els hàbits socials i els grups escolars, pot implicar un canvi prou significatiu en les funcions globals de l'escola.

L'oferta de serveis culturals en el temps lliure afecta l'infant d'una manera doble. L'introdueix en l'ús i les pràctiques culturals alhora que implícitament socialitza els seus hàbits. Cal dir, en aquesta direcció, que qualsevol proposta cultural dirigida als infants porta incorporats, per efecte o defecte, un seguit de components que tindran efectes socio-educatius.

Les propostes d'activitats culturals en el temps lliure, ja siguin de formació o de consum finalista, haurien de realitzar-se immerses amb la resta de programes culturals, i per tant s'haurien d'organitzar des dels equipaments culturals sense cercar especificitats d'edat. Cal dir, respecte d'aquest apartat, que moltes vegades el receptor inicial de les propostes municipals no és el nen, sinó els seus pares, la qual cosa implica una complexa organització publicitària, un discurs de major subtilitat i la confecció d'un màrqueting especial.

La principal orientació dels programes culturals pel que fa a la joventut ha de ser l'extensió d'un discurs que afavoreixi les pràctiques associatives i que permeti una més ràpida integració dels joves en el ressorts reals de la vida comunitària.

Les polítiques dominants en els darrers anys en el camp de la tercera edat han tingut com a principal resultat la proliferació d'equipaments especialitzats i la consolidació de molts programes de serveis. Malgrat això, la participació de la gent gran en la vida cultural de la ciutat hauria de ser plena i total. Això no treu que dins les llars de jubilats i els equipaments per a la tercera edat s'organitzin activitats culturals amb freqüència, tot i que caldrà cercar els mecanismes d'ajuda capaços de diferenciar allò que té un comportament exclusivament intern d'allò que té una voluntat manifesta de repercutir en la ciutat.

Cultura i participació

Sots és possible la participació quant hi ha diàleg i comunicació, i aquesta s'ha de donar bàsicament com a contraposició de les diferents i legítimes opinions dels ciutadans i ciutadanes i dels seus col·lectius.

Els diferents nivells de participació, des dels més simples i primaris com són els de rebre informació, fins als més complexos (la cogestió de programes, per exemple), impliquen una estratègia de treball per part dels qui els correspon impulsar-la.

En allò que afecta el món dels col·lectius organitzats, les relacions entre l'Administració Pública i l'associacionisme no s'han de centrar únicament en la creació de reglaments de participació. Aquests en són una de les conseqüències i la seva funció només esdevé fonamental en el moment de considerar propostes plenament formulades i prèviament discutides en el sector social del qual provenen.

Caldrà recordar, contràriament al que sembla desprendre's de la retòrica a l'ús sobre el tema, que la participació mai no es produeix en abstracte, sinó que es vehicula necessàriament a través de continguts i accions concretes.

No podem assimilar la participació simplement a l'assistència als actes públics i a les festes, o a la fiscalització per part d'entitats i associacions de les decisions que prenen els poders públics. Participar és prendre part activa en un procés determinat, no pas adherir-se incondicionalment a una manera de pensar o entendre les coses.

És en aquesta justa mesura que la participació esdevé una estratègia de la democràcia.

Una lectura ètica en les relacions entre Administració Pública i el món associatiu seria aquella que considerés fonamental posar l'èmfasi de la qüestió en les pautes de comportament del polític, en la definició del seu rol com a promotor d'actituds.

Una concepció moderna de la participació apostaria per la creació de grans espais de debat, organitzats al voltant d'una idea de consens superadora de la clàssica dicotomia entre l'home administrat i l'institució administradora. En aquest context, el ciutadà administrat participa plenament d'aquesta construcció, a vegades metafísica, que és l'Administració.

La participació dimensiona de nou l'individualisme i, alhora que enfronta l'home amb el sistema, també permet que aquest s'organitzi en moviments intel·ligents davant dels moviments resistencials o dirigits.

Cultura i desenvolupament econòmic local

L'increment intensiu i extensiu de les manifestacions culturals és la conseqüència del creixement econòmic i el resultat d'una situació general que crea excedents i d'unes demandes socials cada cop més elaborades i exigents. Mes enllà del manteniment dels serveis socio-culturals bàsics, les ciutats tracten d'elaborar i consolidar programacions culturals en la mesura que tenen solucionats altres problemes prioritaris, generalment d'ordre infraestructural.

La capacitat d'una ciutat per endegar una política cultural d'alt nivell, per tant, dependrà d'una multitud de factors lligats en bona part al seu funcionament econòmic.

Però alhora es constata que l'atractiu d'una ciutat per atraure inversions, per esdevenir un centre econòmic d'interès supramunicipal, està lligat a la seva capacitat d'oferir serveis amb valor afegit, de qualificar els indicadors generals d'infraestructures, comunicacions i serveis logístics, amb propostes singulars que li atorguin un especial relleu.

Tenen a veure amb aquests elements, serveis de primera necessitat com la qualitat de l'oferta d'ensenyament, els sistemes de cablejat i telecomunicacions, el món de la restauració i les activitats de lleure entre molts altres serveis directes, però també altres aspectes intangibles molt lligats a la vitalitat cultural, que en definitiva són els que prestigien i diferencien una ciutat determinada davant del conjunt general.

Cultura i medi ambient.

El que fa uns anys podia ser la constància d'una reivindicació i una posició ideològica, avui en dia esdevé una evidència irrenunciable.

L'àmbit de la gestió cultural en el context municipal esdevé l'espai ideal per tractar aspectes de la sociabilitat i l'educació urbana que entronquen directament amb el medi ambient. La idea de la ciutat habitable es converteix en un centre d'interès pedagògic que engloba aspectes tan variats com els de la circulació de bicicletes,

L'educació viària, les sonoritats, la tinença d'animals domèstics i la contaminació urbana i atmosfèrica, entre molts d'altres.

Cal afegir a aquests aspectes de la temàtica tots aquells que tinguin a veure amb el tractament dels parcs i les zones verdes de la ciutat

Les possibilitats de l'educació mediambiental a nivell escolar són immenses, i pressuposen una nova dimensió en el tractament de la ciutat com a factor temàtic. Pressuposa igualment un nou debat públic i la creació d'un factor nou en els programes d'educació cívica que afecten l'Ajuntament i una gran quantitat d'associacions i entitats.

Cultura i mitjans de comunicació

La creació de valors ja no es produeix en els microespais culturals. Ni el teatre, ni la tertúlia, ni les vivències associatives tenen aquell paper regenerador que varen representar fins poc després dels anys 50.

L'impacte mediàtic de la televisió i la capacitat de transmissió d'informacions i coneixements de la moderna telemàtica representen una nova dimensió en el procés de transformació de la societat i en la circulació de modes, tendències i valors culturals.

Fins fa pocs anys el principal efecte dels grans mitjans de comunicació es definia per la seva capacitat de distribuir immediatament una determinada informació. En aquests moments, fenòmens com les autopistes de la comunicació, i òbviament el factor multiplicador del cablejat, donen una nova dimensió a la transmissió informativa com es la impossibilitat de controlar-la.

Les modernes xarxes informàtiques pressuposen una capacitat de relació entre persones que supera les restriccions de qualsevol frontera humana, i creen un nou Estat aterritorial d'una increïble capacitat interactiva. Es tracta probablement d'un fenomen que redimensionarà el concepte de llibertat, especialment des del punt de vista creatiu.

Els mitjans de comunicació de masses, conjuntament amb les indústries culturals del sector àudio-visual són el principal instrument cultural que actua a la nostra societat, i al marge de la seva capacitat de manipular, vulgaritzar i trivialitzar la informació, són, en ells mateixos, poderosos instruments de progrés i millora del nivell cultural de la societat.

I allò que ens afecta a nivell internacional, ens afecta igualment a nivell municipal. Des de la dificultat de lluitar contra les tendències generals que propugnen els mèdia, fins a la necessitat de crear mitjans de comunicació a nivell local i per tant les estratègies culturals a nivell municipal han d'incorporar aquests elements, utilitzant-los amb eficàcia.